

5. Zhabenko, O.V. *State education policy in terms of European integration [Dergavna osvithnja politika v umovah evropejs`koj integracii]*. Proc. of Dergavne upravlinnja v umovah integracii v Evropejs`kij Soyuz, UAPA, Kiev. Vol. 2. Kiev: UADU, 2002. 126-128. Print.

6. Fathutdinov, R.A. *Innovative management [Innovacionniji menedgment]*. Moscow: Biznes-shkola, 2000. Print.

7. Tsavganov, S.A. "State support of innovation activities (experience of SBIR and STTR in the USA)." [Gosudarstvennaja poddergka innovacionnoj dejatel`nosti (opyt program SBIR i STTR v USA)]. *Upravlenie innovacijami. Stanovlenie i razvitie maloj tehnologicheskoy firmy* (1999). Print.

УДК 351:824.11

*Мельниченко О. А., д.держ.упр., проф., НУЦЗУ, м. Харків,
Белоцький О. О., к.т.н., ХОДА, м. Харків*

*Melnychenko O., Doctor in Public Administration, Full Professor, Full Professor of the Chair of Public Administration in the Field of Civil Protection, National University of Civil Protection of Ukraine, Kharkiv,
Byelotskyu O., PhD in Technical Sciences, Head of the Governance of the Fuel and Energy Complex, Kharkiv Regional State Administration, Kharkiv*

ЕНЕРГЕТИЧНА БЕЗПЕКА: СУТНІСТЬ І ЗАСОБИ ДЕРЖАВНОГО РЕГУЛЮВАННЯ

ENERGY SECURITY: THE NATURE AND METHODS OF STATE REGULATION

Забезпечено подальший розвиток тлумачення поняття "енергетична безпека". Конкретизовано перелік специфічних засобів (у межах традиційних методів) державного регулювання енергетичної безпеки.

Ключові слова: *державне регулювання, методи, енергетична безпека, сутність.*

Further development of the interpretation of the notion of "energy security" has been provided. The list of specific tools (within traditional methods) of state regulation of energy security has been specified.

Keywords: *government regulation, methods, tools, energy security, essence.*

Постановка проблеми. «Наслідки міжнародних енергетичних криз другої половини ХХ ст. змусили уряди багатьох країн звернути особливу увагу на проблему енергетичної безпеки. Не залишилась осторонь вказаного процесу

і Україна, оскільки останні події в її енергетичній сфері демонструють хиткість і нестабільність національної енергетичної безпеки, її залежність від внутрішніх і зовнішніх чинників» [30, с. 3]. Подібна ситуація стала наслідком недостатньо дієвого державного регулювання у цій царині, що й обумовлює актуальність даного дослідження.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблематика забезпечення енергетичної безпеки стала наріжним каменем дисертаційних досліджень з державного управління (О. Волошин, В. Євдокімов), а також з економічних (О. Амелницька, Л. Кравцова, В. Ксьонзенко, О. Рябчин, Є. Сухін, М. Фігурка), політичних (Є. Єнько), правих (І. Новицький, О. Сердюченко) і технічних (І. Ачкасов) наук тощо. Попри це зазначена проблематика залишається актуальною, про що свідчать публікації таких науковців, як В. Бараннік, Є. Бобров, І. Гайдуцький, І. Галюк, М. Гнатюк, Ю. Дзядикевич, Л. Єфімцева, О. Калініченко, О. Кириленко, А. Лесюк, В. Лойко, В. Микитенко, О. Миколюк, В. Світлична, В. Рубанка, Н. Стучинська, І. Хільчевська, Б. Янишен та ін. Віддаючи належне напрацюванням цих науковців, слід наголосити на необхідності продовження наукових розвідок за даною проблематикою.

Постановка завдання. Метою статті є вдосконалення методологічного забезпечення державного регулювання енергетичної безпеки. Для досягнення цієї мети необхідно вирішити такі завдання: 1) забезпечити подальший розвиток тлумачення поняття "енергетична безпека"; 2) конкретизувати перелік специфічних засобів (у межах традиційних методів) державного регулювання енергетичної безпеки.

Виклад основного матеріалу. У постанові Кабінету Міністрів України "Про концепцію діяльності органів виконавчої влади у забезпеченні енергетичної безпеки України" зазначено, що енергетична безпека – це "своєчасне, повне і безперебійне забезпечення якісним паливом та енергією матеріального виробництва, невиробничої сфери, населення та інших споживачів; запобігання шкідливому впливові на довкілля транспортування, перетворення і споживання паливно-енергетичних ресурсів в умовах сучасних ринкових відносин, тенденцій та показників світового ринку енергоносіїв" [25].

В Енергетичній стратегії України на період до 2030 р. енергетичну безпеку розуміють як "невід'ємну складову національної безпеки держави, яка передбачає досягнення стану технічно надійного, стабільного, економічно ефективного та екологічно безпечного забезпечення енергетичними ресурсами економіки і соціальної сфери держави; спроможність держави забезпечити ефективне використання власної паливно-енергетичної бази, здійснити оптимальну диверсифікацію джерел і шляхів постачання в Україну енергоносіїв для забезпечення життєдіяльності населення та функціонування національної економіки у режимі звичайного, надзвичайного та стану війни, попередити різкі цінові коливання на паливно-енергетичні ресурси, або ж створити умови для безболісної адаптації національної економіки до нових цін на ці ресурси на світових ринках; досягнення стану технічно надійного, стабільного, економічно ефективного та екологічно безпечного забезпечення енергетичними ресурсами

економіки і соціальної сфери держави" [8].

Попри його законодавче затвердження, науковці пропонують власні тлумачення поняття "енергетична безпека". На окрему увагу заслуговують ті з них, які вирізняються лаконічністю та змістовністю, як-от: "забезпечення безперебійного доступу до енергетичних ресурсів по доступній ціні" [20; 35, с. 176]; "впевненість у тому, що енергія буде в наявності і в тій кількості та якості, які вимагаються за даними економічних умов" [29]; "стан захищеності держави від загроз енергетичного характеру" [10, с. 61]; "захищеність громадян і країни в цілому від загроз дефіциту всіх видів енергетичних ресурсів" [11, с. 127]; "надійне і безперебійне забезпечення споживачів електричною і паливною енергією" [21, с. 28]; "стан захищеності галузей національного господарства та населення країни, який запобігає виникненню загроз щодо надійного забезпечення паливно-енергетичними ресурсами" [7, с. 5].

Водночас, окремі тлумачення ("стан міжнародних відносин що забезпечує міжнародну безпеку шляхом сталого економічного зростання світогосподарського розвитку при зниженні негативного впливу від змін клімату та зменшення залежності від вичерпності енергетичних ресурсів за умов співпраці і взаємодопомоги між розвинутими, транзитивними країнами та країнами, що розвиваються" [28, с. 6]; "система поєднання потенціалів – економічного, політичного, техніко-технологічного, ресурсного і, власне, енергетичного, а також факторів наукового, географічного, організаційного, управлінського тощо, без урахування яких аналіз будь-якої безпеки неможливий" [18, с. 41]) мають лише дотичне відношення до екологічної безпеки, а тому не розкривають специфіки досліджуваного поняття. Також додаткових пояснень потребує використання однакових тлумачень цього поняття [20; 34, с. 176], [4, с. 69; 8], [8; 12, с. 3; 33], [7, с. 5; 12; 31, с. 9], тим самим залишаючи без відповіді питання щодо першості у його авторстві.

Проведені узагальнення законодавчих актів і публікацій за даною проблематикою дозволили виділити такі сутнісні ознаки цього поняття:

1. *Приналежність*: складова економічної безпеки [15; 23].

2. *Параметри*: стан [2; 7; 8; 10; 13; 16; 17; 19; 22; 23; 25; 26; 27; 28; 30; 32], рівень [2; 22] чи ступінь [1]; ціна [5; 13; 20; 26; 34], кількість [20; 29], якість [13; 14; 22; 26; 29]; енергозабезпечення, енергопостачання [1].

3. *Характеристики*: безперервність [1; 13; 20; 21; 25; 26; 34], відповідність, впевненість [29], гарантованість [23], дефіцит [11; 14], диференційованість [25], достатність [9], доступність [5; 13; 14; 20; 25; 26; 29; 34], забезпеченість [5; 13; 14; 23; 26; 34], задоволеність [17; 24], захищеність [1; 7; 10; 11; 13; 16; 19; 26; 30], надійність [1; 7; 21; 22], наявність [6; 29; 31; 32], обґрунтованість [6; 31; 32], оптимальність [8; 24; 33], повнота [19; 25; 30], прийнятність [13; 14; 26], раціональність [22], своєчасність [22; 25], спроможність [6; 8; 9; 31; 32; 33], стабільність [27].

4. *Чинники*: реальні [17], поточні, перспективні [15; 22; 24], мінімальні [1] потреби [1; 15; 17; 22; 24]; наявні та потенційні [16; 17; 19], внутрішні та зовнішні [1; 13; 16; 17; 26] загрози [1; 7; 10; 14; 16; 17; 19] й небезпеки [14];

економічні умови [29]; зовнішній та внутрішній тиск; сучасні, прогнозовані [6; 31; 32], звичайні умови [1; 9; 13; 14; 17; 22; 24; 26], форс-мажорні обставини [9], надзвичайні ситуації [1; 13; 14; 17; 24; 26], стан війни [8; 17; 33].

5. *Масштаб*: споживачі [9; 13; 14; 15; 21; 26], імпортер, експортер, транзитер, суб'єкти господарювання [1], підприємства, установи, організації, галузі [19; 30], суспільство [2; 13; 26], регіон [16], країни [7; 11; 23; 27; 32], держави [1; 2; 6; 9; 10; 13; 16; 22; 23; 24; 26; 31; 32], національна економіка [2; 5; 6; 7; 8; 17; 22; 23; 24; 25; 27; 31; 32; 33], матеріальне виробництво, невиробнича сфера [25], соціальна сфера [27], населення [2; 6; 7; 8; 17; 19; 25; 30; 31; 32; 33], особи [2; 13; 26], люди [2], громадяни [11; 22]).

6. *Об'єкт*: енергетичний комплекс [14; 19; 23; 27; 32]; енергетична сфера [2; 16; 17; 19]; енергетика [15]; світовий ринок енергоносіїв [8; 25; 33]; енергетичний ринок, виробники і постачальники [25]; паливо-енергетичні ресурси [1; 5; 8; 7; 11; 13; 16; 17; 21; 23; 24; 25; 26; 27; 33; 34], енергія [25; 29].

Передусім слід зазначити, що тлумачення поняття має чітко відбивати "основні ознаки предмету, явища, процесу або об'єкту" [3]. Однак більшість вивчених понять недостатньою мірою відповідають цьому критерію. Так, зокрема, окремі науковці ототожнюють власне енергетичну безпеку й *способи* (процес управління [14, с. 502]; запобігання [7; 19; 25]; можливість протидії [1]; попередження [8; 33]; унеможливлення [14]; усунення), *умови* (законодавча урегульованість [19]; забезпечення безпеки енергетичної інфраструктури; сталі економічне зростання; світогосподарський розвиток [28]; нормальне функціонування економіки [17; 23];), *цїлі* (зниження залежності від імпорту енергоресурсів [8]; захист національних інтересів [1; 2; 6; 17; 19; 27; 30; 31; 32]; підтримання необхідного рівня економічної безпеки [1]; повноцінна життєдіяльність [2; 8; 17; 23; 33]; створення позитивної доданої вартості й можливість відтворення у галузях ПЕК [5]; економічна ефективність [1; 8; 14; 19; 25; 27; 33]; екологічність [1; 6; 15; 25; 27; 31; 32]; технічна безпечність [6; 15; 31; 32]; енергетична незалежність [2; 23]; зниження негативного впливу від змін клімату; зменшення залежності від вичерпності енергетичних ресурсів [28]), *напрями* (впровадження нових технологій; розвиток нетрадиційної енергетики [16]; диверсифікація джерел і шляхів постачання енергоносіїв [8; 16; 33]; попередження різких цінових коливань [8; 33]; співпраця та взаємодопомога між розвинутими, транзитивними країнами та країнами, що розвиваються [28]) та *засоби* (розробка й реалізація державної енергетичної політики [19]) її забезпечення. Крім того, окремі твердження ("нормальне функціонування економіки" [23, с. 370]; "цілковита захищеність" [19; 25]) є, радше за все, декларативними, оскільки виникає питання параметрів "нормальності" та "повноти", тим більше у світі, де постійно зростають не лише потреби, а й диспропорції можливостей щодо їх задоволення.

Запорукою забезпечення енергетичної безпеки є належне використання у межах традиційних методів відповідних засобів регуляторного впливу:

– адміністративні: арбітраж конфліктів між учасниками ринку енергоносіїв; видача державою гарантії суб'єкту господарської діяльності – ви-

робнику електричної енергії щодо підтвердження її походження; визначення виключень і продовження термінів досягнення нормативних вимог; встановлення тарифів на електричну та теплову енергію; державні закупівлі; державні замовлення; дозвіл (сертифікат) на введення в експлуатацію об'єкта паливо-енергетичного комплексу; енергетична стандартизація; енергетичний аудит; енергетичний нагляд; інструкції; квоти (*споживання та виробництва відновлюваної енергії*); контроль за обсягами використання енергетичних ресурсів, їх обліком і достовірністю звітних даних про обсяги використання цих ресурсів; ліміти (*стратегічних запасів енергетичних ресурсів*); ліцензування (*здійснення діяльності в сфері виробництва, передачі та постачання електричної енергії, комбінованого виробництва теплової та електричної енергії, виробництва енергії в установках із використанням нетрадиційних або поновлюваних джерел енергії*); нагляд і контроль за режимами споживання енергії, а також за безпечним виконанням робіт і додержанням вимог технічної експлуатації на об'єктах паливо-енергетичного комплексу; нормативи (*збору й розмірів зборів за використання природних ресурсів як сировини основного виробничого призначення*); обмеження, зупинення (тимчасово) або припинення діяльності підприємств та об'єктів, у разі порушення ними чинного законодавства; підтвердження відповідності енергогенеруючих об'єктів об'єктам альтернативної енергетики; реєстрація; розпорядження та приписи органів, які здійснюють державний контроль в енергетичній сфері; стандартизація (*ефективності енергоспоживання, якості паливо-енергетичних ресурсів*); тендери; технологічні вимоги щодо виробництва, акумулювання, передачі, постачання та споживання енергоресурсів;

– економічні: бюджетні субсидії та субвенції (*прямі асигнування з бюджетів*); відшкодування збитків, заподіяних порушенням чинного законодавства; "зелений" і митні тарифи; кредитні ставки; норми амортизації для стимулювання енергоефективного виробництва; плата за спеціальне використання природних ресурсів і за шкідливий вплив на довкілля; пільгові позички для реалізації заходів з енергозбереження та енергоефективності; податки (*енергетичний вуглецевий; на відходи; на продукти, що забруднюють навколишнє середовище*); кредитні (*пільгове кредитування, компенсація кредитних ставок*), податкові (*нульова чи мінімальна ставка оподаткування*) та ін. пільги при впровадженні маловідходних і ресурсозберігаючих технологій та використанні нетрадиційних видів енергії; створення стратегічного резерву вуглеводнів (*нафти, нафтопродуктів, газу, вугілля*), а також консервація доступних їх родовищ; штрафи;

– нормативно-правові: Конституція України, Кодекси України, Закони України, Укази Президента України, постанови та рішення Верховної Ради України, постанови та розпорядження Кабінету Міністрів України; нормативно-правові акти Міністерства енергетики та вугільної промисловості України, Державної служби геології та надр України, Державного агентства з енергоефективності та енергозбереження України, Державної інспекції ядерного регулювання України, Антимонопольного комітету України та інших ЦОВВ,

місцевих адміністрацій та органів місцевого самоврядування, а також Національної комісії, що здійснює регулювання у сферах енергетики і комунальних послуг і Державної інспекції архітектурно-будівельного контролю; Національна енергетична стратегія; Правила (*видобутку (виробництва), транспортування, реалізації і споживання паливо-енергетичних ресурсів*); Договір і Протокол до Енергетичної Хартії; ратифікація міжнародних конвенцій та протоколів, використання міжнародних положень і стандартів;

– організаційні: визначення порядку організації та діяльності органів публічного управління в сфері використання енергетичних ресурсів і забезпечення енергетичної безпеки; включення питань енергетичної безпеки в державні цільові, регіональні та місцеві програми соціального-економічного розвитку; державна система моніторингу екологічної безпеки; забезпечення доступу до правосуддя з питань енергетичної безпеки, а громадськості – до інформації про стан ринку енергоносіїв; енергетичні програми (*міждержавні, державні, регіональні, місцеві*), а також їх наукове, науково-технічне та фінансово-економічне супроводження; енергетична стратегія України; здійснення громадського контролю за діяльністю суб'єктів ринку енергоносіїв; міжсекторальне партнерство та міжгалузєва співпраця в питаннях енергетичної безпеки; облік платників плати за добування корисних копалин (енергетичних ресурсів) і контроль за своєчасністю внесення платежів; підключення підприємствами електричних мереж (енергопостачальних компаній) об'єктів усіх форм власності, що виробляють енергію з альтернативних джерел до об'єднаної енергетичної системи України; процедура землевідведення для будівництва об'єктів з виробництва теплової та електроенергії; створення системи навчання та підвищення кваліфікації державних службовців, до компетенції яких належать питання енергетичної безпеки; створення Фонду енергоефективності та розвитку альтернативної енергетики; трансфер технологій; угоди між місцевими органами влади і підприємствами щодо контролю за цінами на паливо-енергетичні ресурси; усунення адміністративних перешкод при підключенні альтернативних джерел енергії до об'єднаної енергетичної мережі України; участь країни у міжнародному співробітництві у сфері виробництва та споживання енергії (*експорт, імпорт і транзит енергоносіїв; утилізація відходів з АЕС*);

– соціально-психологічні: виховання; зауваження; листи з попередженням; переконання та соціальний діалог (щодо *енергозбереження та енергоефективності, освоєння нетрадиційних і відновлюваних джерел енергії*).

Висновки. Проведені узагальнення публікацій за даною проблематикою та результати власних досліджень дозволили дійти таких висновків.

Науковці та законодавці виділяють різні сутнісні ознаки поняття "енергетична безпека", які можна поєднати у такі групи: характеристика феномену, його параметри; фактори впливу; суб'єкти та об'єкти; засоби, завдання та цілі. На підставі результатів дослідження сутнісних характеристик вживаного поняттєвого апарату дістало подальшого розвитку тлумачення поняття "*енергетична безпека*", яке слід тлумачити як забезпеченість (незалежно від обста-

вин) усе зростаючих потреб споживачів у необхідних (прийнятних за ціною, якістю та асортиментом) енергоресурсах.

Конкретизовано перелік специфічних засобів (у межах традиційних – адміністративних, економічних, організаційних, соціально-психологічних, правових – методів) державного регулювання енергетичної безпеки, комплексне та зважене використання яких дозволить зняти напругу на вітчизняному ринку енергоресурсів, а також підвищити ефективність їх використання.

Продовження наукових розвідок за даною проблематикою сприятиме подальшому покращанню параметрів енергетичної безпеки України, у т.ч. за рахунок вдосконалення регуляторного впливу держави на цю складову національної економіки.

Список використаних джерел

1. Амеліницька О. В. Механізми управління виробничо-господарською діяльністю локальних електричних мереж: автореф. дис. ... к.е.н.: спец. 08.00.04 "Економіка та управління підприємствами (за галузями)". Донецьк, 2008. 20 с.

2. Бараннік В. О. Енергетична безпека держави: основні сучасні тенденції та принципи забезпечення // Наукові праці Чорноморського державного університету імені Петра Могили. (Серія "Політологія"). 2013. Т. 212. Вип. 200. С. 101–106.

3. Вікіпедія. URL: <https://uk.wikipedia.org/wiki>.

4. Волошин О. Л. Механізми державного регулювання розвитку альтернативної енергетики в Україні: дис. ... к.держ.упр.: спец. 25.00.02 "Механізми державного управління". Харків, 2015. 197 с.

5. Грязнов Л. Тезиси по энергокризису // Эско. 2002. № 2. URL: http://escosys.narod.ru/2002_2/art34.htm.

6. Дзядикевич Ю. В. Енергетична безпека України та її складові // Інноваційна економіка. 2014. № 6. С. 5–13.

7. Дзядикевич Ю. В. Енергетична безпека України та шляхи її реалізації // Сталий розвиток економіки. 2014. № 2. С. 5–13.

8. Енергетична стратегія України до 2030 року : Постанова Кабінету Міністрів України від 15 березня 2006 р. № 145-р. URL: <http://search.ligazakon.ua>.

9. Єфімцева Л. О. Енергетична безпека в Україні: суть, походження та перспективи // Економіка АПК. 2014. № 5. С. 85–92.

10. Земляний М. Г. До оцінки рівня енергетичної безпеки. Концептуальні підходи // Стратегічна панорама. 2009. № 2. С. 56–64.

11. Казюк Ю. П. Енергетична безпека як складова системи національної безпеки КНР // Наукові праці Чорноморського державного університету імені Петра Могили. (Серія "Історія"). 2011. Т. 147. Вип. 134. С. 124–128.

12. Калініченко О. В., Лесюк А. С. Енергетична безпека України // Економіка. Фінанси. Право. 2013. № 1. С. 3–6.

13. Ковалко М. П., Шидловський А. К., Кухар В. П. Енергетична безпека України: чинники впливу, тенденції розвитку. Київ: Вид-во НАНУ, 1998.

14. Ліпкан В. А. Національна безпека України: навчальний посібник. Київ: Кондор, 2008. 552 с.

15. Лір В. Е., Письменна У. Є. Енергоефективність як детермінанта енергетичної безпеки держави та конкурентоспроможності національної економіки //

Економіка і прогнозування. 2009. № 1. С. 35–52.

16. Лойко В. В. Енергетична безпека в контексті економічної безпеки // Ефективна економіка. 2013. № 1. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/efek_2013_1_64

17. Методика розрахунку рівня економічної безпеки України: Наказ Міністерства економіки України від 02 березня 2007 р. № 60. URL: http://www.me.gov.ua/control/uk/publish/printable_article?art_id=97980.

18. Микитенко В. В. На чому базується енергетична безпека держави // Вісник НАН України. 2005. № 3. С. 41–47.

19. Миколюк О. А. Теоретичні підходи до трактування поняття "енергетична безпека" // Причорноморські економічні студії. 2016. Вип. 7. С. 129–133.

20. Міжнародне енергетичне агентство. URL: <http://www.iea.org>

21. Морозов В. В. Стратегическое инновационное управление в электроэнергетике: монография. Москва: Альфа-М, 2004. 280 с.

22. Новицький М. А. Організаційно-правові засади державного управління у паливно-енергетичному комплексі України: дис. ... к.ю.н. Ірпінь, 2005. 233 с.

23. Паливно-енергетичний комплекс України на порозі третього тисячоліття / за заг. ред. А. К. Шидловського, М. П. Ковалка. Київ: УЕЗ, 2001. 398 с.

24. Плачков І. В., Плачкова С. Г. Енергетика: історія, сучасність і майбутнє. URL: <http://energetika.in.ua/ua/books/book-5/part-4/section-1>

25. Про Концепцію діяльності органів виконавчої влади у забезпеченні енергетичної безпеки України: Постанова Кабінету Міністрів України від 19 січня 1998 р. № 48. URL: <http://www.zakon3.rada.gov.ua/laws/show/48-98-п>.

26. Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 06 травня 2015 р. "Про Стратегію національної безпеки України": Указ Президента України від 26 травня 2015 р. № 287. URL: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/>

27. Про схвалення Енергетичної стратегії України на період до 2030 року: Розпорядження Кабінету Міністрів України від 15 березня 2006 р. № 145-р. URL: <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/145-2006-%D1%80>.

28. Рябчин О. М. Еколого-енергетична безпека світогосподарського розвитку в умовах глобалізації: автореф. дис. ... к.е.н.: спец. 08.00.02 "Світове господарство і міжнародні економічні відносини". Донецьк, 2010. 20 с.

29. Сайт світової енергетичної ради. URL: http://www.worldenergy.org/document/ethiopia_june_30_v_gbeddy_security.pdf.

30. Сердюченко О. В. Адміністративно-правові засади забезпечення енергетичної безпеки України: автореф. дис. ... к.ю.н.: спец. 12.00.07 "Адміністративне право і процес; фінансове право; інформаційне право". Київ, 2009. 20 с.

31. Сухін Є. І. Нетрадиційна енергетика як фактор економічної безпеки держави: автореф. дис. ... д.е.н.: спец. 21.04.01 "Економічна безпека держави". Київ, 2005. 38 с.

32. Шевцов А. І., Земляний М. Г., Дорошкевич А. З. Енергетична безпека України: стратегія та механізми забезпечення / за ред. А. І. Шевцова. Дніпропетровськ: Пороги, 2002. 264 с.

33. Шлемко В. Т., Бінько І. Ф. Економічна безпека України: сутність і напрямки забезпечення: монографія. Київ: НІСД, 1997. 144 с.

34. Янишен Б. В. Енергетична безпека як складова національної безпеки: понятійний апарат і смислові взаємозв'язки // Науковий вісник Ужгородського національного університету. (Серія "Право"). 2016. Вип. 36. С. 173–178.

References

1. Amelnytska, O.V. "Mechanisms of management of industrial and economic activities of local power networks." Diss. Donetsk national university of Ministry of education and science of Ukraine, 2008. Abstract. (2008): 20. Print.
2. Barannik, V.O. "Country's energy security: the main modern trends and principles of provision." [Enerhetychna bezpeka derzhavy: osnovni suchasni tendentsiyi ta prynzhypy zabezpechennya]. *Proceedings of the Petro Mohyla Black Sea State University* 200.212 (2013): 101–106. Ser. Politics. Print.
3. "The Interpretations of Definition." *The Free Encyclopedia Wikimedia*. N.p., n.d. Web. 05 Apr. 2017. <<https://uk.wikipedia.org/wiki/>>.
4. Voloshin, O.L. *Mechanisms of public regulation of the development of alternative energy in Ukraine*. Diss. National U of Civil Protection of Ukraine, 2015. Kharkiv: NUCPU, 2015. Print.
5. Gryaznov, L. Abstracts on the energy crises [Tezysy po enerhokryzysu]. *Esko* 2 (2002): n. pag. Web. 05 Apr. 2017. <http://esco-ecosys.narod.ru/2002_2/art34.htm>.
6. Dzyadykevych, U.V. "Energy security of Ukraine and its components." [Enerhetychna bezpeka Ukrayiny ta yiyi skladovi]. *Innovative economy* 6 (2014) : 5–13. Print.
7. Dzyadykevych, U.V. "Energy security of Ukraine and ways of its implementation." [Enerhetychna bezpeka Ukrayiny ta shlyach yiyi realizatsiyi]. *Sustainable economic development* 2 (2014) : 5–13. Print.
8. Ukraine. Cabinet of Ministers of Ukraine. *Energy strategy of Ukraine until 2030*. N.p., 15 March 2006. Web. 05 Apr. 2017. <<http://search.ligazakon.ua/>>.
9. Yefimtseva, L.O. "Energy security in Ukraine: the nature, origin and prospects." [Enerhetychna bezpeka v Ukrayini: sut, pokhodzhennya ta perspektyvy]. *Economy APK* 5 (2014): 85–92. Print.
10. Zemlyanyy, M.G. "To assess energy security. Conceptual approaches." [Do otsinky rivnya enerhetychnoi bezpeky. Kontseptualni pidchody]. *Stratehichna panorama* 2 (2009): 56–64.
11. Kazyuk, Y.P. "Energy security as part of the national security of the PRC." [Enerhetychna bezpeka yak skladova systemy natsionalnoi bezpeky KNR]. *Proceedings of the Petro Mohyla Black Sea State University* 134. 147 (2011): 124–128. Ser. History. Print.
12. Kalinichenko, O.V. and Lesyuk, A.S. "Energy Security of Ukraine." [Enerhetychna bezpeka Ukrayiny]. *Economics. Finances. Law* 1 (2013): 3–6. Print.
13. Kovalko, M.P., Shidlovskyy, A.K. and Kuhar, V.P. *Energy security of Ukraine: factors of influence, development trends [Enerhetychna bezpeka Ukrayiny: chynnyky vplyvu, tendentsii rozvytku]*. Kyiv: Printed NANU, 1998. Print.
14. Lipkan, V.A. *National security of Ukraine [Natsionalna bezpeka Ukrayiny]*. Kyiv: Condor, 2008. Print.
15. Lir, V.E. and Pysmenna, U.E. "Energy efficiency as a determinant of the country's energy security and competitiveness of the national economy." [Enerhoefektyvnist yak determinant enerhetychnoyi bezpeky derzhavy ta konkurentospromozhnosti natsionalnoi ekonomiky]. *Economy and forecasting* 1 (2009): 35–52. Print.
16. Loyko, V.V. "Energy security in the context of economic security." [Enerhetychna bezpeka v konteksti ekonomichnoi bezpeky]. *Efficient economy* 1 (2013): n. pag. Web. 05 Apr. 2017. <http://nbuv.gov.ua/UJRN/efek_2013_1_64>.
17. "The method of calculating the economic security of Ukraine." *Ministry of Economics of Ukraine*. N.p., n.d. Web. 05 Apr. 2017. <http://www.me.gov.ua/control/uk/publish/printable_article?art_id=97980>.

18. Mykytenko, V.V. "What the country's energy security is based on." [Na chomu bazuyetsya enerhetychna bezpeka derzhavy]. *Herald NAN of Ukraine* 3 (2005): 41–47. Print.
19. Mykolyuk, O.A. "Theoretical approaches to the interpretation of the concept of "energy security"." [Teoretychni pidchody do traktuvannya ponyattya "enerhetychna bezpeka"]. *Black Sea economic workshops* 7 (2016): 129–133. Print.
20. *The International Energy Agency*. N.p., 2017. Web. 05 Apr. 2017. <<http://www.iea.org>>.
21. Morozov, V.V. *Strategic innovative management in the electric power industry: monograph [Stratehicheskoe innovatsionnoe upravlenie v elektroenerhetike: monohrafiya]*. Moscow: Alfa-M, 2004. Print.
22. Nowytsky, M.A. *Organisational and legal principles of public administration in the energy sector of Ukraine*. Diss. National academy of state tax service of Ukraine, 2005. Irpin: NASTSU, 2005. Print.
23. Shydlovsky, A.K. and Kovalko, M.P. *Fuel and energy complex of Ukraine on the threshold of the third millennium. [Palyvno-enerhetychnyi kompleks Ukrayiny na porozi tretioho tysyacholittya]*. Kiev: UEZ, 2001. Print.
24. Plachkov, I.V. and Plachkova, S.G. "Energy Sector: Past, Present and Future." [Enerhetyka: istoriya, suchasnist i maibutnye] N.p., n.d. Web. 05 Apr. 2017. <<http://energetika.in.ua/ua/books/book-5/part-4/section-1>>.
25. Ukraine. Cabinet of Ministers of Ukraine. *On the concept of executive bodies in ensuring energy security of Ukraine*. N.p., 19 Jan. 1998. Web. 05 Apr. 2017. <<http://www.zakon3.rada.gov.ua/laws/show/48-98-п>>.
26. Ukraine. President of Ukraine. *On the national security strategy of Ukraine*. N.p., 26 May 2015. Web. 05 Apr. 2017. <<http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show>>.
27. Ukraine. Cabinet of Ministers of Ukraine. *On the approval of the energy strategy of Ukraine until 2030*. N.p., 15 March 2006. Web. 05 Apr. 2017. <<http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/145-2006-%D1%80>>.
28. Ryabchyn, O.M. "Environmental and energy security of the world economic development in conditions of globalisation." Diss. Donetsk national university, 2010. Abstract. (2010): 20. Print.
29. World Energy Council. N.p., 2017. Web. 05 Apr. 2017. <http://www.worldenergy.org/document/ethiopia_june_30_v_gbeddy_security.pdf>.
30. Serdyuchenko, O.V. "Administrative and legal frameworks of ensuring energy security of Ukraine." Diss. National university of life and environmental sciences of Ukraine, 2009. Abstract. (2009): 20. Print.
31. Sukhin, Y.I. "Alternative energy as a factor of economic security." Diss. National university of international security problems, 2005. Abstract. (2005): 38. Print.
32. Shevtsov, A.I., Zemlyanyy, M.G. and Doroshkevych A.Z. *Energy security of Ukraine: strategy and mechanisms of provision [Enerhetychna bezpeka Ukrayiny: stratehiya ta mechanizmy zabezpechennya]*. Shevtsov A. ed. Dnepropetrovsk: Porog, 2002. Print.
33. Shlemko, V.T. and Binko, I.F. *Economic security of Ukraine: the nature and ways of provision [bezpeka Ukrayiny: sutnist i napryamky zabezpechennya]*. Kyiv: NISD, 1997. Print.
34. Yanyshen, B.V. Energy security as part of the national security: conceptual apparatus and semantic relationships [Enerhetychna bezpeka yak skladova natsionalnoi bezpeky: ponyatiinyi aparat i smyslovi vzyazozv'yazky]. *Scientific bulletin of the Uzhgorod National University* 36 (2016): 173–178. Ser. Law. Print.